

Historio pri la internacia lingvo, 5-a parto
Influo de Volapük super esperanto
Claude Gacond, 235-a radioprelego, 1968.04.10 & 13

Cl.- Parolas gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond.

A.- Esperanto estas lingvo proponita ok jarojn post Volapük. Pro tio oni povas fari al si demandon : « *Ĉu Zamenhof estis influita de Schleyer ?* »

Cl.- Ni havas la privilegion posedi dokumentojn pri du praesperantaj projektoj. Temas pri tekstoj verkitaj de Zamenhof en la jaroj 1878 kaj 1881, do por la unua je unu jaro antaŭ la apero de Volapük. Komparante tiujn dialektojn kun la Lingvo Internacia de 1887 ni povas havi ideon pri la evoluado de la prilingvaj zorgoj de Zamenhof.

A.- Gaston Waringhien atentege ekzamenis tiujn dokumentojn en sia monumenta verko *Lingvo kaj Vivo*. Li konstatis iun influon de Volapük en la dialekto, kiu datiĝas de 1881 : du jarojn post la publikigo de la lingvo de Schleyer. Tiu influo montriĝas per tendenco sisteme unusilabigi la fundamentan vortaron laŭ absolute arbitraj kriterioj.

Cl.- Jen ekzemple kelkaj tipaj kripligoj influataj de la volapüka spirito : en la dialekto de 1881 trankvila estas **kvila**, amiko : **miko**, sinagogo : **sengo**, infano : **fano**, facila : **fala**, eleganta : **luga**, demandi : **mandi**, aromo : **romo**, kolekti : **keli**, ekstrema : **trema**, respondi : **pondi**.

A.- Gaston Waringhien konkludas : « *Nian detalan analizon ni povas konkludi per [la konstato], ke en tiu dialekto de 1881 la juna Zamenhof profunde ricevis la influon de la en 1879 aperinta Volapük, kies ĉefa trajto estas ĝuste la sistema unusilabigo de la nacilingvaj radikoj. Sed li sciis tamen eviti la ekstremajn deformojn, kiuj ridindigis la lingvon de Schleyer : **nim** por latina **animal**, **plim** por franca **compliment**, **nol** por angla **knowledge**, aŭ eĉ **sül** por franca **ciel** ; kaj precipe li rezervis tiun pritraktadon al la komunaj vortoj, sed lasis sensanĝe la vere internaciajn.* »

A.- Kion ni ne forgesu, estas ke tiuj volapükaj deformoj ridindigis la lingvon de Schleyer, nur kiam tiu lingvo ekkrisis, do du jarojn post la apero de esperanto. Tre rapide Zamenhof rezignis pri tiuj arbitraj mallongigoj de radikoj. Tamen en sia projekto de 1887 li konservis kelkajn el ili, kiam laŭ li ili alportis lingvan profiton : pro tio ni diras **individuo** pro la latina **individuitas** : individueco, sed anstataŭ **spirituo** ni kontentiĝas diri **spirito** aŭ **sprita**, kio malfacile akordiĝas kun **spiritualismo**. Estas multaj tiaj detaletoj, kiuj alportas al esperanto apartan karakteron de vivanta memstara lingvo.

A.- Studante Volapükon ni rimarkis alian influon, kiu verŝajne lasis tre grandan spuron en esperanto. La kvar versoj, kiujn ni posedas de la dialekto de 1878, ne indikas, ĉu Zamenhof tiam jam provis konstrui tabelon permesanta formi laŭ metodo tipa al Volapük vortojn kiel **io**, **tio**, **kio**, **nenio**, **ĉio**.

Cl.- Analizante la dialekton influatan de Volapük Gaston Waringhien rimarkis la provon ĉe Zamenhof tabeligi la vortojn, kiujn ni hodiaŭ nomas korelativojn. En mia ekstudo de Volapük mi estis frapita de la simileco ekzistanta inter la esperanta korelativa tabelo kaj multaj volapükaj tabeloj. Ni jam menciis la tempajn adverbojn : **adelo** : hodiaŭ ; **üdelo** : hieraŭ ; **edelo** : antaŭ-hieraŭ ; **odelo** : morgaŭ ; **udelo** : post-morgaŭ ; **avigo** : tiun ĉi semajnon ; **ävigo** : pasintan semajnon ; **evigo** : antaŭ-pasintan semajnon ; **ovigo** : venontan semajnon ; **uvigo** : post-venontan semajnon ; **ayelo** : tiun ĉi jaron ; **äyelo** : pasintan jaron ; **ejelo** : antaŭ-pasintan jaron ; **ojelo** : venontan jaron ; **uyelo** : post-venontan jaron.

A.- Ni hodiaŭ prezentos al vi alian volapükkan serion. Kaj ni lasos vin decidi, ĉu ĝi iel influis Zamenhof aŭ ne !

Historio pri la internacia lingvo, 5-a parto
Influo de Volapük super esperanto
Claude Gacond, 235-a radioprelego, 1968.04.10 & 13

Cl.- En la volapüka vortaro ni malkovras la vorton **ki**, kiu estas tiel difinita : **demanda prefikso**. Ni rigardu, kiujn demandajn vortojn formas tiu prefikso. En Volapük la finiĝo de la adjektivoj estas **ik**. Ekvivalento en esperanto : **a**. Uzante la eŭfonian literon **m** Volapük formas la demandan vorton **kimik**, al kiu oni respondas per adjektivo. Esperanta ekvivalento : **kia** al kiu oni ankaŭ respondas per adjektivoj.

A.- En Volapük la finiĝo de la adverboj estas **o**. **Kimiko** atendas adverbos kiel respondon. Esperanta ekvivalento: **kiel** al kiu oni respondas per adverboj.

A.- Volapük havas sufikson por la lokoj, kiu similas al nia **ej**. Tiu sufikso **öp** ebligas konstrui demandan vorton por la lokoj : **kiöp**. Esperanta ekvivalento devus esti **kiej**. Pro la mova akuzativo Zamenhof devis ŝanĝi tiun **kiej** en **kie**. Pro tio li devis transformi **kie** en **kiel**.

Cl.- Volapük havas sufikson por la tempo, kiun esperanto ne konas. Tiu sufikso **üp** permesis formi demandan vorton, kiu atendas tempan respondon : **kiüp**. Esperanta ekvivalento **kian**, kiu baldaŭ fariĝis nia **kiam**.

A.- Kaj por la kaŭzo. En Volapük kaŭzo estas **kod**. Kaŭzi aŭ okazi estis **kodön**. Tiu radiko permesis formi demandan vorton por la kaŭzoj : **kikod**. Esperanta ekvivalento : **kial**.

Cl.- **Kiom** tradukiĝas en Volapük per **kimna**. Jen nova ki-vorto formita kun **na**, nombra sufikso, kiun esperanto ne posedas.

A.- En Volapük oni distingis demandojn por la viraj, virinaj kaj neŭtraj pronomoj.

Cl.- En la konjugacio ni jam konatiĝis kun **om**, la pronomo li kaj **of** la pronomo ŝi. **Kiom** signifas kiu por viroj, **kiof** signifas kiu por inoj. La neŭtra demando estas **kios**. Esperanta ekvivalento **kio**.

A.- La paralelismo fariĝas ankoraŭ pli frapa, kiam oni rimarkas, ke en Volapük la demonstraj vortoj formiĝas per la prefikso **at** kaj **et**. Esperanta ekvivalento **ti**.

Cl.- Al la volapükaj **atos** kaj **etos** respondas la esperantaj **ĉi tio** kaj **tio**.

A.- La negacio formiĝas en Volapük per **ne**.

Cl.- Al la volapüka **nos** korespondas la esperanta **nenio**.

A.- La granda diferenco inter Volapük kaj esperanto estas, ke en Volapük tiuj afiksoj ne nur estas uzataj por la formado de tiuj korelativoj.

Cl.- En la lingvo de Schleyer al la demando **kiüp** oni povis respondi **cilüp**. Litera traduko : **Kiam ? Infanam**. Infanam signifus en la tempo de la infaneco. Kio estas interesa en esperanto, estas la tendenco al ricigo de tiu artefaritaĵo. Multaj esperantistoj kredas, ke la adjektivo **alia** apartenas al la korelativoj. Tial ili diras **aliam**, **alies**, **aliom** kaj tendencas diri **alie** por **aliloke** kaj **aliel** por **alie**.

A.- Tio montras, ke artefaritaĵo ekvivas en lingvo, kiu vivas.

Cl.- Vi aŭdis prelegon el Svislando. Parolis Claude kaj Andrée Gacond. Ĝis reaŭdo !

-oOo-